

Historický ústav

Seminář z dějin středověku E

í opora pro kombinovanou formu bakalářského studia
studijního programu Archivnictví–historie, specializace Archivnictví

Mgr. Lenka Doová, Ph.D.

Hradec Králové 2017

Anotace:

Seminář z dějin středověku E navazuje na přednáškový cyklus Dějin středověku II. Cílem předmětu je detailnější pohled na vybrané aspekty obecných dějin cca v letech 476–1526 prostřednictvím specifických pramenů.

Základní informace o kurzu:

- povinně volitelný, doporučený první ročník (letní semestr)
- počet kreditů 5, výuka on-line, konzultace
- způsob zakončení: zápočet
- hodnocení: písemný test

Tematický plán studia:

- 1) Stěhování národů ve světle soudobých pramenů
- 2) Severské písemnictví
- 3) Christianizace
- 4) Křížové výpravy pohledem pramenů
- 5) Zlatá bula Karla IV.
- 6) Stoletá válka
- 7) Pád Konstantinopole
- 8) Renesance a humanismus
- 9) Prameny k zámořským objevům

Základní literatura:**Povinná:**

BROOKE, Christopher: *Evropa středověku v letech 962–1154*. Praha 2006.

COLLINS, Roger: *Evropa raného středověku 300–1000*. Praha 2005.

DAWSON, Christopher: *Zrození Evropy*. Praha 1994.

HAY, Denis: *Evropa pozdního středověku 1300–1500*. Praha 2010.

MUNDY, John: *Evropa vrcholného středověku 1150–1300*. Praha 2008.

Doporučená:

ARBMAN, Holger: *Vikingové*. Praha 1969.

BEDNAŘÍKOVÁ, Jarmila: *Frankové a Evropa*. Praha 2009.

BEDNAŘÍKOVÁ, Jarmila: *Stěhování národů*. Praha 2003.

BEDNAŘÍKOVÁ, Jarmila: *Stěhování národů a Východ Evropy. Byzanc, Slované, Arabové*. Praha 2006.

BERGDOLT, Klaus: *Černá smrt v Evropě. Velký mor a konec středověku*. Praha 2002.

BÍLÝ, Jiří: *Trojí lid. Panovníci a jejich lid v evropském středověku*. Praha 2000.

BLOCH, Marc: *Feudální společnost*. Praha 2010.

BRØNDSTED, Johannes: *Vikingové. Sága tří staletí*. Praha 1967.

BURKE, Peter: *Italská renesance*. Praha 1996.

CANTOR, Norman: *Po stopách moru. Černá smrt a svět, který zrodila*. Praha 2005.

DOSTÁLOVÁ, Růžena: *Byzantská vzdělanost*. Praha 1990.

- DRŽKA, Václav: *Dějiny Burgundska. Nomen Burgundiae ve středověku*. České Budějovice 2011.
- DUBY, Georges: *Rok tisíc*. Praha 2007.
- DUBY, George: *Rytíř, žena a kněz*. Praha 2003.
- DUBY, George: *Věk katedrál*. Praha 2002.
- DVORNÍK, František: *Zrod střední a východní Evropy. Mezi Byzancí a Římem*. Praha 1990.
- GARIN, Eugenio (Ed.): *Renesanční člověk a jeho svět*. Praha 2003.
- GIBBON, Edward: *Úpadek a pád římské říše*. Praha 1983.
- GOETZ, Hans-Werner: *Život ve středověku*. Jinočany 2005.
- HIBBERT, Christopher: *Vzestup a pád rodu Medici*. Praha 1997.
- HROCHOVÁ, Věra – HROCH, Miroslav: *Křižáci v Levantě*. Praha 1996.
- HROCH, Miroslav – HROCHOVÁ, Věra (Edd.): *Křižáci ve Svaté zemi*. Praha 1996.
- HUIZINGA, Johan: *Podzim středověku*. Jinočany 1999.
- CHAZAN, Robert: *Židé středověkého západního křesťanského světa 1000-1500*. Praha 2009.
- JAMES, Edward: *Frankové*. Praha 1997.
- JANÁČEK, Josef: *Čtyři plavby Kryštofa Kolumba*. Praha 1992.
- JANÁČEK, Josef: *Kryštof Kolumbus*. Praha 1970.
- KALOUS, Antonín: *Matyáš Korvín (1443-1490). Uherský a český král*. České Budějovice 2009.
- KAVKA, František: *Vláda Karla IV. za jeho císařství (1355–1378)*, I. – II. díl. Praha 1993.
- LAMBERT, Malcolm: *Středověká hereze*. Praha 2000.
- LE GOFF, Jacques: *Kultura středověké Evropy*. Praha 1991.
- LE GOFF, Jacques (Ed.): *Středověký člověk a jeho svět*. Praha 1999.
- MAUROIS, André: *Dějiny Francie*. Praha 1994.
- MAYER, Hans Eberhard: *Dějiny křížových výprav*. Praha 2013.
- NICOLLE, David: *První křížová výprava 1096–1099: dobytí Svaté země*. Praha 2007.
- OHLEH, Norbert: *Umírání a smrt ve středověku*. Jinočany 1999.
- SEIBT, Ferdinand: *Karel IV. Císař v Evropě (1346–1378)*. Praha 1999.
- SERCZYK, Wladyslaw: *Ivan IV. Hrozný. Car vši Rusi a stvořitel samoděržaví*. Praha 2004.
- TURNBULL, Stephen: *Grunwald/Tannenberg 1410. Osudná porážka Řádu německých rytířů*. Praha 2008.
- VERNET, Juan: *Arabské Španělsko a evropská vzdělanost*. Brno 2007.

Jak postupovat při samostudiu:

- každé téma je strukturováno do několika oddílů: obecné cíle, studijní materiál, otázky a ověření získaných znalostí formou dílčích úkolů, doplňující literatura
- **obecné cíle** jsou základem pro písemnou a ústní část zkoušky
- **studijní materiály** tvoří odborná literatura, kterou naleznete ve fondu univerzitní či fakultní Lesákovy knihovny (vstup do e-katalogu: <http://arl.uhk.cz/arl-hk/cs/vyhledavani/>), popř. ve Studijní a vědecké knihovně HK (vstup do e-katalogu: <https://aleph.svkhk.cz>). Pokud není uvedený bibliografický záznam, materiály jsou pro přihlášené uživatele k dispozici ve složce *materiály ke stažení* vyučujícího na privátních webových stránkách HÚ FF UHK (<https://portal.ff.uhk.cz/historie/lide->

[2.html?tid=38&name=doov-lenka](#)) nebo přístupné z univerzitní sítě z internetových databází s odkazem na příslušné webové stránky

- **otázky** vycházejí z obecných cílů, jejich zodpovězením student prokáže pochopení probíraného tématu
- **dílčí úkoly** vycházejí z obecných cílů, jejich splněním student prokáže pochopení analyzovaného tématu
- **doplňující literatura** slouží k porozumění problematiky v širším kontextu (opět viz knihovny nebo e-dokumenty)

Téma 1) Stěhování národů ve světle soudobých pramenů

Obecné cíle:

1. Charakterizovat pozdně antické písemnictví a seznámit se s nejvýznamnějšími autory.
2. Práce s mapou; vyznačit pravlast Gótů, Vandalů, Franků, Langobardů, jejich migraci, jádro jednotlivých říší i expanzi.
3. Popsat slovanskou migraci v době stěhování národů.
4. Seznámit se s prameny doby karolinské renesance.

Studijní materiál:

ČORNEJ, Petr a kol.: *Dějiny evropské civilizace I.* Praha 2002.

DRŠKA, Václav – PICKOVÁ, Dana: *Dějiny středověké Evropy.* Praha 2004.

TEICHOVÁ, Alice a kol.: *Dějiny středověku I.* Praha 1968.

TEICHOVÁ, Alice a kol.: *Dějiny středověku II.* Praha 1968.

Beda Ctihodný: *Církevní dějiny národa Anglů.* (Překlad) Jaromír Kincl. Praha 2008.

Einhardus: *...a neuniknout budoucímu věku. Vita Caroli Magni.* (Ed.) Petr Daniš. Praha 1999.

Jordanes: *Gótské dějiny/Římské dějiny.* (Překlad) Stanislav Doležal. Praha 2012.

Řehoř Tourský: *O boji králů a údělu spravedlivých. Kronika Franků. Dějiny v deseti knihách.* (Překlad) Jaromír Kincl. Praha 2005.

(viz e-dokumenty ve složce vyučujícího nebo knihovna)

Otázky a dílčí úkoly:

1. Který autor doby stěhování národů je považován za posledního významného dějepisce? Co o tomto historiografovi víte?
2. O kterého autora se v geografickém a etnografickém popisu Evropy opírají antičtí historiografové?
3. Přečtěte si ukázkou od Einharda; analyzujte a interpretujte tento pramen. V čem je tento typ pramene výjimečný?
4. Vymezte na mapě jednotlivé germánské barbarské říše. Odkud jednotlivá etnika vyšla a kterými oblastmi prošla (vč. Británie)?

5. Přečtěte si ukázkou od Ammiana Marcellina; analyzujte a interpretujte tento pramen.
6. Přečtěte si ukázkou od Řehoře Tourského; analyzujte a interpretujte tento pramen. Srovnejte s tím, co víte o náboženství jednotlivých barbarských říší (hl. Gótové, Vandalové, Langobardové).
7. Jaké vzdělance karolinské renesance znáte? Které slavné kláštery se podílely na rozkvětu karolinské renesance?
8. Přečtěte si ukázkou od Jordána; analyzujte a interpretujte tento pramen.
9. Přečtěte si ukázkou od Bedy Ctihodného; analyzujte a interpretujte tento pramen.
10. Přečtěte si ukázkou od Prokopie z Kaisareie; analyzujte a interpretujte tento pramen.
11. Vymezte na mapě hranici Lotharingie, Východofranské a Západofranské říše.
12. Jaké znáte nejstarší písemné zmínky o Slovanech (nejen na našem území).
13. Který ze středověkých pramenů se zmiňuje o Sámově říši? Co o tomto autorovi víte?
14. Kde se nachází pravlast Slovanů? Uveďte i starší teorie.
15. O jaké události pojednává Píseň o Nibelunzích?

Doplňující literatura:

BEDNAŘÍKOVÁ, Jarmila: *Frankové a Evropa*. Praha 2009.

BEDNAŘÍKOVÁ, Jarmila: *Stěhování národů*. Praha 2003.

BEDNAŘÍKOVÁ, Jarmila: *Stěhování národů a Východ Evropy. Byzanc, Slované, Arabové*. Praha 2006.

GOMBRICH, Ernst: *Příběh umění*. Praha 1950.

JAMES, Edward: *Frankové*. Praha 1997.

Téma 2) Severské písemnictví

Obecné cíle:

1. Charakterizovat skaldskou a eddickou tvorbu.
2. Seznámit se s runovým písmem a charakterizovat jednotlivé typy ság.
3. Vymežit na mapě severskou expanzi.
4. Seznámit se se severskou mytologií a prameny.

Studijní materiál:

ČORNEJ, Petr a kol.: *Dějiny evropské civilizace I*. Praha 2002.

DRŠKA, Václav – PICKOVÁ, Dana: *Dějiny středověké Evropy*. Praha 2004.

KADEČKOVÁ, Helena: *Dějiny severských literatur I – středověk*. Praha 1993.

TEICHOVÁ, Alice a kol.: *Dějiny středověku I*. Praha 1968.

TEICHOVÁ, Alice a kol.: *Dějiny středověku II*. Praha 1968.

Beda Ctihodný: *Církevní dějiny národa Anglů*. (Překlad) Jaromír Kincl. Praha 2008.

Edda. (Překlad) Helena Kadečková a kol. Praha 2003.

Edda. Bohatýrské písně. (Překlad) Emil Walter. Praha 1942.

Nestorův letopis ruský. (Ed.) Karel Jaromír Erben. Praha 1954.

Anglosaská kronika

Anály fuldské a bertinské

Ibn Fadlán: *Rísala*

(viz e-dokumenty ve složce vyučujícího nebo knihovna)

Otázky a dílčí úkoly:

1. Vysvětlete pojem Edda, Skald, sága, fuþark, runa, kenning, heiti, Valhalla, ragnarøk.
2. Vymezte na mapě hranici Danelaw.
3. Vyznačte na mapě destinace vikingské expanze.
4. Vyznačte na mapě obchodní trasy Varjagů do Bagdádu a Konstantinopole.
5. Jaké typy ság znáte? Uveďte některé konkrétní příklady dochovaných pramenů.
6. Pokud jste se nikdy nesetkali s runami, prohlédněte si jednotlivé typy severské abecedy na internetu (heslo: futhark).
7. Přečtěte si ukázky skaldské, eddické i ságové tvorby.
8. Charakterizujte stručně severskou mytologii. Který pramen je naším hlavním/jediným pramenem?
9. Které středověké severské prameny nám popisují Ameriku?

Doplňující literatura:

ARBMAN, Holger: *Vikingové.* Praha 1969.

BEDNAŘIKOVÁ, Jarmila: *Stěhování národů a Východ Evropy. Byzanc, Slované, Arabové.* Praha 2006.

BEREND, Nora (Ed.): *Christianizace a utváření křesťanské monarchie.* Praha 2013.

BRØNDSTED, Johannes: *Vikingové. Sága tří staletí.* Praha 1967.

LÁŠEK, Jan Blahoslav: *Počátky křesťanství u východních Slovanů.* Praha 1997.

Téma 3) Christianizace

Obsahové cíle:

1. Charakterizovat v hlavních rysech křesťanství, judaismus, islám.
2. Seznámit se některými důležitými dokumenty užitými při prosazování papežského primátu.
3. Seznámit se s konkrétními články Papežského diktátu, které se vztahují k boji o investituru mezi říší a papežstvím.

Studijní materiál:

ČORNEJ, Petr a kol.: *Dějiny evropské civilizace I*. Praha 2002.
DRŠKA, Václav – PICKOVÁ, Dana: *Dějiny středověké Evropy*. Praha 2004.
FRANZEN, August: *Malé dějiny církve*. Praha 2006.
TEICHOVÁ, Alice a kol.: *Dějiny středověku I*. Praha 1968.
TEICHOVÁ, Alice a kol.: *Dějiny středověku II*. Praha 1968.

Bula Unam Sanctam papeže Bonifáce VIII.
Beda Ctihodný: *Církevní dějiny národa Anglů*. (Překlad) Jaromír Kincl. Praha 2008.
Dictatus papae papeže Řehoře VII.
Řehoř Tourský: *O boji králů a údělu spravedlivých. Kronika Franků. Dějiny v deseti knihách*. (Překlad) Jaromír Kincl. Praha 2005.

(viz e-dokumenty ve složce vyučujícího nebo knihovna)

Otázky a dílčí úkoly:

1. Sumarizujte podstatu judaismu, křesťanství (východního i západního ritu) a islámu. Uveďte nejdůležitější náboženské texty. Uveďte rozdíly mezi římskokatolickým a pravoslavným vyznáním. Uveďte rozdíl mezi sunnity a šiity.
2. Popište vznik papežského státu. Který dokument se k této události bezprostředně váže?
3. Vysvětlete, co je podstatou boje o investituru. Jaké jsou příčiny a důsledky? Jaké prameny k této problematice znáte?
4. Přečtěte si ukázkou Dictatus papae; analyzujte a interpretujte tento pramen.
5. Vysvětlete *teorii dvou mečů*; jak se tato teorie proměňuje v rétorice papežů při prosazování papežského primátu?
6. Přečtěte si ukázkou buly *Unam Sanctam*; analyzujte a interpretujte tento pramen. Kdo tento dokument vydal a proč?
7. Jak se proměňuje papežský stát v době avignonského zajetí? Vysvětlete pojmy: papalismus, konciliarismus.

Doplňující literatura:

ARMSTRONG, Guyda – WOOD, Ian (Edd.): *Christianizing Peoples and Converting Individuals*. Turnhout 2000.
BEREND, Nora (Ed.): *Christianizace a utváření křesťanské monarchie*. Praha 2013.
DAWSON, Christopher: *Zrození Evropy*. Praha 1994.
DUBY, Georges: *Rok tisíc*. Praha 2007.
DUBY, George: *Rytíř, žena a kněz*. Praha 2003.
DUBY, George: *Věk katedrál*. Praha 2002.
DVORNÍK, František: *Byzantské misie u Slovanů*. Praha 1970.
DVORNÍK, František: *Zrod střední a východní Evropy. Mezi Byzancí a Římem*. Praha 1990.
GOETZ, Hans-Werner: *Život ve středověku*. Jinočany 2005.

HROCHOVÁ, Věra – HROCH, Miroslav: *Křižáci v Levantě*. Praha 1996.
 HROCH, Miroslav – HROCHOVÁ, Věra: *Křižáci ve Svaté zemi*. Praha 1996.
 HROCHOVÁ, Věra: *Křížové výpravy ve světle soudobých kronik*. Praha 1982.
 LAMBERT, Malcolm: *Středověká hereze*. Praha 2000.
 LÁŠEK, Jan Blahoslav: *Počátky křesťanství u východních Slovanů*. Praha 1997.
 LE GOFF, Jacques: *Kultura středověké Evropy*. Praha 1991.
 LE GOFF, Jacques: *Středověký člověk a jeho svět*. Praha 1999.
 NICOLLE, David: *První křížová výprava 1096 – 1099: dobytí Svaté země*. Praha 2007.
 OHLER, Norbert: *Umírání a smrt ve středověku*. Jinočany 1999.
Osobnost a moc v 11. století. Adam Brémský o životě arcibiskupa Adalberta. (Edd.) Libuše Hrabová a kol. Olomouc 2001.
 VAVŘÍNEK, Václav: *Církevní misie v dějinách Velké Moravy*. Praha 1963.

Téma 4) Křížové výpravy pohledem pramenů

Obecné cíle:

1. Seznámit se s historiografií křížových výprav; francouzské, byzantské i arabské dějepiscectví.
2. Zhodnocení závěrů koncilu z Clermontu.

Studijní materiál:

ČORNEJ, Petr a kol.: *Dějiny evropské civilizace I*. Praha 2002.
 DRŠKA, Václav – PICKOVÁ, Dana: *Dějiny středověké Evropy*. Praha 2004.
Encyklopedie středověku. (Edd.) Jacques Le Goff – Jean-Claude Schmitt. Praha 2002.
 FRANZEN, August: *Malé dějiny církve*. Praha 2006.
 TEICHOVÁ, Alice a kol.: *Dějiny středověku I*. Praha 1968.
 TEICHOVÁ, Alice a kol.: *Dějiny středověku II*. Praha 1968.

Anna Komnéné: *Alexiada*

Michail Kritobúlos: *Pád Konstantinopole 1453*

Nikolo Barbaro: *Pád Konstantinopole 1453*

HROCHOVÁ, Věra: *Křížové výpravy ve světle soudobých kronik*. Praha 1982.

(viz e-dokumenty ve složce vyučujícího nebo knihovna)

Otázky a dílčí úkoly:

1. Přečtěte si ukázkou o dobývání Jeruzaléma křižáky z pohledu křesťanského i muslimského autora; analyzujte a interpretujte tyto prameny.
2. Přečtěte si výzvu Urbana II. z roku 1095.
3. Uveďte min. 3 autory, kteří se věnují kruciátám do Svaté země z pohledu západních křesťanů.

4. Uved'te min. 3 autory, kteří se věnují kruciátám z pohledu arabského dějepisce.
5. Jaké znáte prameny popisující dobytí Konstantinopole (roku 1204)?
6. Vymezte na mapě odlišné destinace křížových výprav 11.– 12. století vs. 13. století.
7. Vymezte na mapě reconquistu portugalskou a kastilskou.

Doplňující literatura:

GIBBON, Edward: *Úpadek a pád římské říše*. Praha 1983.
 HROCHOVÁ, Věra – HROCH, Miroslav: *Křižáci v Levantě*. Praha 1996.
 HROCH, Miroslav – HROCHOVÁ, Věra: *Křižáci ve Svaté zemi*. Praha 1996.
 ŠTĚPÁNEK, Petr: *1453: pád Konstantinopole zrod Istanbulu*. Praha 2017.
 VERNET, Juan: *Arabské Španělsko a evropská vzdělanost*. Brno 2007.

Téma 5) Zlatá bula Karla IV.

Obecné cíle:

1. Charakterizovat Svatou říši římskou před nástupem a po nástupu Karla IV. na říšský trůn.
2. Charakterizovat Zlatou bulu Karla IV. a její důsledky pro říši.
3. Vysvětlit proces volby římského krále ve středověku s přihlédnutím k jeho proměnám.

Studijní materiál:

ČORNEJ, Petr a kol.: *Dějiny evropské civilizace I*. Praha 2002.
 DRŠKA, Václav – PICKOVÁ, Dana: *Dějiny středověké Evropy*. Praha 2004.
 TEICHOVÁ, Alice a kol.: *Dějiny středověku I*. Praha 1968.
 TEICHOVÁ, Alice a kol.: *Dějiny středověku II*. Praha 1968.

LE GOFF, Jacques: *Středověký člověk a jeho svět*. Praha 1999.
 Zlatá bula Karla IV.

(viz e-dokumenty ve složce vyučujícího nebo knihovna)

Otázky a dílčí úkoly:

1. Přečtěte si vybrané ukázky ze Zlaté buly Karla IV.; analyzujte a interpretujte jednotlivé pasáže.
2. Popište volbu římského krále.
3. Zhodnoťte důsledky tohoto dokumentu pro říši (práva kurfiřtů s důrazem na českého krále i dalších říšských knížat).
4. Vyjmenujte jednotlivé kurfiřty a nejvýznamnější říšské úřady.
5. Vysvětlete pojem *trojský mýtus*.
6. Popište volbu římského krále v jednotlivých etapách středověku vč. *římské jízdy*.

Doplňující literatura:

HAY, Denis: *Evropa pozdního středověku 1300–1500*. Praha 2010.

KAVKA, František: *Vláda Karla IV. za jeho císařství (1355–1378)*, I. – II. díl. Praha 1993.

SEIBT, Ferdinand: *Karel IV. Císař v Evropě (1346–1378)*. Praha 1999.

SPĚVÁČEK, Jiří: *Karel IV.* Praha 1979.

SPĚVÁČEK, Jiří: *Rozmach české státnosti za vlády Lucemburků v souvislostech evropské politiky*. Praha 1987.

Téma 6) Stoletá válka

Obecné cíle:

1. Charakterizovat stoletou válku; její příčiny, důsledky, jednotlivé etapy stoleté války.
2. Seznámit se s prameny k této problematice.

Studijní materiál:

ČORNEJ, Petr a kol.: *Dějiny evropské civilizace I*. Praha 2002.

DRŠKA, Václav – PICKOVÁ, Dana: *Dějiny středověké Evropy*. Praha 2004.

TEICHOVÁ, Alice a kol.: *Dějiny středověku I*. Praha 1968.

TEICHOVÁ, Alice a kol.: *Dějiny středověku II*. Praha 1968.

Jean Froissart: *Kronika stoleté války*. (Ed.) Alois Bejblík. Praha 1977.

(viz e-dokumenty ve složce vyučujícího nebo knihovna)

Otázky a dílčí úkoly:

1. Sumarizujte anglicko-francouzské soupeření v raném a vrcholném středověku.
2. Vymezte na mapě panství anglického a francouzského krále v raném a vrcholném středověku do počátku stoleté války.
3. Uveďte příčiny a důsledky stoleté války.
4. Kterých dynastií se spor týká?
5. Stručně charakterizujte jednotlivé etapy s přihlédnutím k nejdůležitějším událostem.
6. Uveďte nejdůležitější kronikáře stoleté války.
7. Přečtěte si ukázkou z *Kroniky stoleté války*; analyzujte a interpretujte tento pramen.

Doplňující literatura:

BERGDOLT, Klaus: *Černá smrt v Evropě. Velký mor a konec středověku*. Praha 2002.

CANTOR, Norman: *Po stopách moru. Černá smrt a svět, který zrodila*. Praha 2005.
HAY, Denis: *Evropa pozdního středověku 1300–1500*. Praha 2010.
JANÁČEK, Josef. *Kryštof Kolumbus*. Praha 1970.
MUNDY, John: *Evropa vrcholného středověku 1150–1300*. Praha 2008.
PERNOUDOVÁ, Régine: *Život a smrt Jany z Arku*, Olomouc 2009.

Téma 7) Pád Konstantinopole

Obecné cíle:

3. Charakterizovat počátky a expanzi Osmanské říše.
4. Seznámit se s prameny k této problematice z pohledu dobyvatelů i poražených.
5. Charakterizovat osmanskou armádu.
6. Práce s mapou; popsat rozsah obou říší před pádem Konstantinopole.

Studijní materiál:

ČORNEJ, Petr a kol.: *Dějiny evropské civilizace I*. Praha 2002.
DRŠKA, Václav – PICKOVÁ, Dana: *Dějiny středověké Evropy*. Praha 2004.
FRANZEN, August: *Malé dějiny církve*. Praha 2006.
TEICHOVÁ, Alice a kol.: *Dějiny středověku I*. Praha 1968.
TEICHOVÁ, Alice a kol.: *Dějiny středověku II*. Praha 1968.

Michail Kritobúlos: *Pád Konstantinopole 1453*
Nikolo Barbaro: *Pád Konstantinopole 1453*
Devşirme

(viz e-dokumenty ve složce vyučujícího nebo knihovna)

Otázky a dílčí úkoly:

1. Přečtěte si ukázkou o dobývání Konstantinopole Michaila Kritobúla; analyzujte a interpretujte tento pramen.
2. Přečtěte si ukázkou Nikola Barbaro; analyzujte a interpretujte tento pramen.
3. Přečtěte si ukázkou popisující hierarchii a fungování osmanské armády.
4. Na mapě vymezte rozsah Osmanské a Byzantské říše v roce 1453 před pádem Konstantinopole.

Doplňující literatura:

GIBBON, Edward: *Úpadek a pád římské říše*. Praha 1983.
HROCHOVÁ, Věra – HROCH, Miroslav: *Křižáci v Levantě*. Praha 1996.
HROCH, Miroslav – HROCHOVÁ, Věra: *Křižáci ve Svaté zemi*. Praha 1996.

ŠTĚPÁNEK, Petr: *1453: pád Konstantinopole zrod Istanbulu*. Praha 2017.
VERNET, Juan: *Arabské Španělsko a evropská vzdělanost*. Brno 2007.

Téma 8) Renesance a humanismus

Obecné cíle:

1. Charakterizovat a časově vymezit renesanční umění vč. nejdůležitějších představitelů.
2. Pochopit podstatu humanismu.

Studijní materiál:

ČORNEJ, Petr a kol.: *Dějiny evropské civilizace I*. Praha 2002.
DRŠKA, Václav – PICKOVÁ, Dana: *Dějiny středověké Evropy*. Praha 2004.
TEICHOVÁ, Alice a kol.: *Dějiny středověku I*. Praha 1968.
TEICHOVÁ, Alice a kol.: *Dějiny středověku II*. Praha 1968.

BURKE, Peter: *Italská renesance*. Praha 1996.
DOSTÁLOVÁ, Růžena. *Byzantská vzdělanost*. Praha 1990.
Giovanni, Boccaccio: *Dekameron*. (Překlad) Radova Krátký. Praha 1975.
LE GOFF, Jacques: *Kultura středověké Evropy*. Praha 1991.
LE GOFF, Jacques (Ed.): *Středověký člověk a jeho svět*. Praha 1999.
MARTINDALE, Andrew: *Člověk a renesance*. Praha 1972.
Renesanční člověk a jeho svět. (Ed.) Eugenio Garin. Praha 2003.

(viz e-dokumenty ve složce vyučujícího nebo knihovna)

Otázky a dílčí úkoly:

1. Vysvětlíte pojmy renesance, trecento, quattrocento, cinquecento, lineární perspektiva, antropocentrismus. Zdůrazněte, čím se liší italská renesance od renesancí raného a vrcholného středověku.
2. Časově vymezte jednotlivé etapy renesance a stručně charakterizujte vč. nejslavnějších umělců a jejich děl.
3. Uveďte charakteristické rysy renesančního výtvarného umění.
4. Jak se v renesanci mění pohled společnosti na umělce?
5. Vysvětlíte podstatu humanismu (vyvarujte se obecných pouček); uveďte slavné humanisty.
6. Zamyslete se nad důsledky zániku Byzantské říše pro italskou renesanci a humanismus.

Doplňující literatura:

BACHTIN, Michail: *François Rabelais a lidová kultura středověku a renesance*. Praha 1975.
BERGDOLT, Klaus: *Černá smrt v Evropě. Velký mor a konec středověku*. Praha 2002.
DOSTÁLOVÁ, Růžena: *Byzantská vzdělanost*. Praha 1990.
ECO, Umberto: *Dějiny krásy*. Praha 2005.
GOMBRICH, Ernst: *Příběh umění*. Praha 1950.
HUIZINGA, Johan: *Podzim středověku*. Praha 1999.
KOCH, Wilfried: *Evropská architektura*. Praha 1998.
LE GOFF, Jacques: *Kultura středověké Evropy*. Praha 1991.

Téma 9) Prameny k zámořským objevům

Obecné cíle:

1. Seznámit se s prameny k zámořským objevům.
2. Charakterizovat pohled Evropanů na domorodé obyvatelstvo.

Studijní materiál:

ČORNEJ, Petr a kol.: *Dějiny evropské civilizace I*. Praha 2002.
DRŠKA, Václav – PICKOVÁ, Dana: *Dějiny středověké Evropy*. Praha 2004.
TEICHOVÁ, Alice a kol.: *Dějiny středověku I*. Praha 1968.
TEICHOVÁ, Alice a kol.: *Dějiny středověku II*. Praha 1968.

Otázky a dílčí úkoly:

1. Přečtěte si ukázkou *Magalhaesova cesta kolem světa*; analyzujte a interpretujte tento pramen.
2. Přečtěte si ukázkou *Z deníku Kryštofa Kolumba*; analyzujte a interpretujte tento pramen.
3. Přečtěte si ukázkou *Bula Inter caetera*; analyzujte a interpretujte tento pramen.
4. Přečtěte si ukázkou Bartolomé de Las Casas; analyzujte a interpretujte tento pramen.
5. Přečtěte si ukázkou *Smlouva z Tordesillas*; analyzujte a interpretujte tento pramen.

(viz e-dokumenty ve složce vyučujícího)

Doplňující literatura:

BÍLÝ, Jiří: *Homo economicus evropského feudalismu*. Plzeň 2014.
BRAUDEL, Fernand: *Dynamika kapitalismu*. Praha 1999.
CANTOR, Norman: *Po stopách moru. Černá smrt a svět, který zrodila*. Praha 2005.
HAY, Denis: *Evropa pozdního středověku 1300–1500*. Praha 2010.
JANÁČEK, Josef. *Čtyři plavby Kryštofa Kolumba*. Praha 1992.
JANÁČEK, Josef. *Kryštof Kolumbus*. Praha 1970.
LE GOFF, Jacques (Ed.): *Středověký člověk a jeho svět*. Praha 1999.

LE GOFF, Jacques: *Peníze a život: ekonomika a zbožnost ve středověku*. Praha 2005.
LE GOFF, Jacques: *Peníze ve středověku: historicko-antropologická studie*. Praha 2012.
Renesanční člověk a jeho svět. (Ed.) Eugenio Garin. Praha 2003.